

Cursus Torah

(14) Parasjat Sj'mot

Driebergen, 6 december 2011

Willem J. Ouweneel

parasjat (W'élèh) Sj'mot ('[En dit zijn] de namen') (Ex 1 – 5)

Israëls verdrukking in Egypte;

Mozes' geboorte en roeping;

Mozes en Aäron verschijnen voor Farao

Onderverdeeld:

I. Ex 1:1-3:10 (1e les)

II. Ex 3:11-5:24 (2e les)

Inleiding

Naam van de *parasja* tevens naam van het boek!

Ex, Lv en Nm gaan naadloos in elkaar over & zijn dus eigenlijk één boek: van de slavernij in Egypte tot de ‘velden van Moab’; indeling:

- 1) Israël van Egypte tot de Sinäi: Ex 1-18 (18 hstt.)
- 2) Israël bij de Sinäi: wetgeving: Ex 19 – Nm 10 (59 hoofdstukken! toont de betekenis van de Torah!)
- 3) Israël van de Sinäi tot de velden van Moab: Nm 11-36 (26 hoofdstukken)

Indeling deel 1 (Ex 1–18)

- (1) Ex 1 - Israëls verdrukking in Egypte
- (2) Ex 2–4 - geboorte en roeping van Mozes
- (3) Ex 5:1–7:13 - Mozes voor Farao
- (4) Ex 7:13–11:10 - de tien plagen
- (5) Ex 12:1–13:16 - pascha; eerstgeborenen
- (6) Ex 13:17–15:21 - doortocht door de Rietzee
- (7) Ex 15:22–18:27 - eerste woestijnervaringen

Nieuwe elementen

In Gn in principe al Gods grondbeginselen aangestipt!
Toch nieuwe elementen in Ex (die in Gn hoogstens in
type voorkomen):

- (a) Slavernij en verlossing
- (b) Een (uitverkoren en verlost) *volk* van God
- (c) De (Mozaische of Sinaitische) Torah
- (d) De woning (*misjkan*) van God ('tabernakel')

Inleiding (1:1-7)

Jakobs zonen & nazaten: 70 zielen (Gn 46:27; vgl. Hd 7:14: 75 zielen!):

(a) 6 zonen van Lea

(b) 1 zoon van Rachel (Benjamin; Jozef was al in Egypte)

(c) 4 zonen van de slavinnen

Vs6v.: tijd van de aartsvaders voorbij > een (groot) *volk* ontstaat ('het land' = Gosen)

Verdrukking

Vs8: Ibn Ezra: nieuwe dynastie ('kende niet' = hij was niet op de hoogte óf hij miskende Jozef)

Vs9v.: angst voor de snelle groei van Israël (vgl. de houding van veel Europese vorsten t.o. Joden!)

Maatregelen (geen massaslachting!):

(a) vs11-14: dwangarbeid (bakken van tichelstenen voor stedenbouw) (N.B. Ramses!), naast hun eigen veldwerk

De vroedvrouwen

(b) Vs15-21: vroedvrouwen opstoken (lukt niet)

Ibn Ezra: 2 hoofden van alle vroedvrouwen

Talmoed (Rasji): 'Jochebed & Mirjam' (onmogelijk qua leeftijd)(vs21: 'huizen' zouden dynastieën zijn)

Flavius Josephus & Rasji: Farao's astrologen: 'er zal een redder uit Israëel geboren worden!'

Vs19 smoesjes > vs21 zegen

(c) Vs22: zoontjes in de Nijl werpen (vgl. kindermoord te Betlehem; Farao < > Herodes)

Betekenis van de verdrukking

Egypte = beeld van de *wereld* (vgl. Op 11:8)

Land van de *dood* (woestijn), alleen vruchtbaar door de Nijl (vgl. Mt 5:45; Hd 14:16v.) (als eigendom geclaimd: Ez 29:3) (vgl. Kanaän: ‘regen des hemels’, Dt 11:11; 28:12)

Land van slavernij: *zonde* (Rm 6:16v.,20) & *satan* (Hb 2:14v.) (land van afgoden = demonen; Jz 24:14; Ez 20:5-8; 23:8; vgl. Dt 32:17)

Pas uitredding mogelijk als nood gevoeld en erkend wordt en men tot God begint te roepen (Ex 2:23)

Geboorte van Mozes

De verlosser komt in beeld!

2:1 vgl. 6:19; Nm 26:59: man = Amram (kleinzoon van Levi), vrouw = Jochébed (dochter van Levi, Amrams tante; relatie later verboden: Lv 18:12)

Vs2: ‘mooi’ (vgl. Hd 7:20 ‘mooi voor God’); dus niet (slechts) oudertrots, maar geloof! (Hb 11:23)

Vgl. Jesjoea: verborgen om aan de haat van de wereld te ontkomen (Mt 2; Op 12)

Mozes aan de Nijl prijsgegeven

Vs3: ‘gehoorzaam’: kind in de Nijl ‘geworpen’
(vgl. Hd 7:21 SV), maar in een beschermend kistje
(zo ónze kinderen toevertrouwen aan de dood, maar
dan de dood van Jesjoea > veilig; 1Ko 7:14)

Kistje: *tébah*, d.i. (bepekte) ‘ark’ (vgl. Noach!): hier
als het ware ‘in Mozes’ een heel volk veilig door de
wateren geloodst (vgl. Schelfzee)

Via Mirjam & Farao’s dochter kind terug bij moeder;
later naar het paleis (vgl. vrome moeders in Kn!)

Waarom Egyptisch opgevoed?

- (a) Ibn Ezra: zodat hij geen slavenmentaliteit zou ontwikkelen en Israël hem naderhand gemakkelijker als hun leider zou erkennen
- (b) Vgl. Hd 7:22 Mozes raakte vertrouwd met de wijsheid van Egypte (deels om die op te geven!)
- (c) Vgl. Hb 11:24-26 test voor Mozes om dit naderhand allemaal op te geven en de zijde van het verdrukte volk te kiezen (vgl. Jesjoea's hoge komaf; zie ook Ps 16:3) (vgl. nalatigheid van Jonatan)

De naam ‘Mozes’ (*Mosjè*)

Hebreeuws: afgeleid van stam *m-sj-h* ‘trekken’, dus

(a) ‘uitgetrokkene’ (vgl. 2:10) óf

(b) ‘uittrekker’ (= redder, verlosser)

Egyptisch:

(c) van *mo* (‘water’) en *uses* (‘redden), dus: ‘gered uit het water’

(d) ‘geboren’ of ‘kind’ (vgl. Toetmoses, Rameses)

Mozes' eerste optreden

Vs1 1: vgl. Hd 7:23: 40 jaar (vgl. Ex 7:7 Mozes 80 jaar, dus 40 jaar schapen gehoed; Hd 7:30)

(Joodse traditie: ca. 12 jaar! dus net volwassen)

Vs1 1v. 1^e optreden in drift (vgl. Nm 12:3!!) (vgl. 2Pt 1:5: wel geloof en deugd, geen kennis > 40 jaar in Gods leerschool: de woestijn)

Vgl. Hd 7:25 verwachtte begrip van zijn volksgenoten: 'ik ben de redder' (Jh 1:11); verworpen door Israël en de heidenen, net als Jesjoea

Mozes' vlucht

Vs13v. onbegrip > Mozes vlucht (vgl. contrast in Hb 11:27 'door het *geloof* verliet hij Egypte'!)

Vs16-21 parallel met Jakob (Gn 29:1-14): opent put; uitgenodigd door vader (Reüel = Jetro; joods: Reüel = grootvader); trouwt met een v.d. meisjes

Rasji: 7 namen: Reüel, Jeter, Jitro, Keni, Hobab, Heber en Putiël! (zijn dit allemaal dezelfde!?)

Vs16 'priester': afgodendienaar? óf kennis van de ware God? Vgl. 18:11 bekering!?

Mozes' huwelijk

Vs21: Zippora, 1 v.d. dochters van priester Jetro
(Jesjoea's bruid tijdens zijn verwerping door Israëel)

(vgl. Asnat [verheerlijking] & Abigaïl [verwerping])

Vs22: zoon Gersom, d.i. (a) 'vreemdeling aldaar', of
(b) 'vreemdeling is zijn naam'

Vs23v.: gekerm > God gedenkt het verbond

Vs25: 'kende hen' = 'was met hen begaan' ('trok zich hun lot aan'); vgl. 'kennen' in Gn 4:1: intimiteit, emotionele binding

De ‘berg Gods’

3:1 (a) Mozes door God geleid naar de Horeb (= Sinai), hier alvast ‘berg Gods’ genoemd; vgl.

(b) Moria: ‘berg des HEREN’ (Gn 22): brandoffer

(c) Sion idem: berg van het koninkrijk Gods

Morele orde: Moria (offer) > Horeb (verbond) > Sion (koninkrijk)

Mozes herder, net als de aartsvaders & David (Ps 78:70v.!); type van Jesjoea (Lc 15; Jh 10)

De HERE verschijnt

Vs2 ‘Engel des HEREN’: 3e keer na Gn 16 (Hagar) & Gn 22 (Abraham) = de HERE zelf (vgl. vs4,7!) én zijn representant (vgl. *Logos* in Jh 1)

Struik in brand, maar verteert niet: Rasji, Ibn Ezra: vgl. Israël (Dt 4:20; 1Kn 8:51; Jr 11:3v. ‘oven’)

Vs4: ‘Mozes, Mozes!’ (vgl. eerder: Gn 22: Abr., Gn 46: Jakob)

Vs5: vgl. Jz 3:5 (vgl. moskee)

Mozes' roeping

Vs6 God maakt zich bekend als de Verbondsgod
(‘God van uw [aarts]vader’, niet vaders)

Vs7,9 God zag Israëls verdrukking

Vs8 ‘neergedaald’: vgl. Gn 11 (Babel), 18 (Sodom);
2x oordeel, nú uitredding (vgl. Dt 33:16; Js 63:9;
God zélf is in de oven; vgl. Dn 3)

Vs10 Mozes gezant van God & uitleider van Israël

Einde les 1

Mozes' eerste excuus

Vs11: 'Wie ben ik?' (valse nederigheid > Gods antwoord: '*Ik* zal met je zijn' (ik < > Ik)

Teken: 'jullie zullen Mij dienen op deze berg'

Doel dus niet primair: verlossing (belang van Israël; negatief), maar: *eredienst* (belang van God; positief)

Oftewel: verlost met een *doel* (vgl. Ex 15: Hem verheerlijken, Hem een woning maken)

Mozes' tweede excuus

Vs13: 'Ik ken uw naam [d.i. uw wezen & daden!] niet' (was hij God vergeten!?)

Vs14: naam: *Èhjèh asjèr èhjèh*: 'Ik ben die Ik ben',
of: 'die er is (er [altijd] zal zijn)'

Kortweg: 'Ik ben er [voor jullie!]' (Buber: *Ich bin da*)

Geen speculatie over Gods 'zijn' of 'eewigheid' (\neq de Eeuwige); het gaat om Gods *trouw*

De naam van God

HERE: *JHWH* (*Jahweh*): van dezelfde stam *h-j-h* als
‘Ik ben’ (*èhjèh*), dus: ‘Ik ben er [voor jullie]’

Joden lezen in plaats van *JHWH Adonai*, ‘Heer’

(klinkers van *Adonai* onder *JHWH*, vandaar foute
naam ‘Jehova’) > LXX: *Kyrios*, ‘Heer’ > weer-
gave ‘Heer’ (titel, geen naam!) ook in de meeste
moderne vertalingen (eigenlijk niet correct)

Soms vinden we: *Adonai JHWH*, ‘Here HERE’

Gods belofte (a)

3:16-22 Boodschap voor de ‘oudsten’ van het volk:

(a)onthulling van de Godsnaam (16)

(b)belofte van de Uittocht en het land (17)

(c)boodschap voor Farao: offerfeest in de woestijn

(d)aankondiging van Farao’s weigering

(e)ditto van de plagen over Egypte

(f)ditto van Egypte’s bereidheid om Israël te laten gaan

Gods belofte (b)

(g) de vrouwen moeten goud & zilver eisen ('roven')

Betekenis:

- hun lang achtergehouden loon
- goud & zilver nodig voor de tabernakel

(wat er aan goddelijke heerlijkheid op aarde is, is sinds de zondeval in handen van de wereld; pas bij Gods volk krijgt ze haar ware betekenis in Jesjoea)

Mozes' derde excuus

4:1-9: 'Israël zal mij niet geloven' (dit ondanks de belofte van 3:18!)

3 tekenen (= 3 geestelijke lessen voor Farao én Israël):

Eerste teken: de staf wordt slang (zegevieren over Satan!) (slang aanbeden in Egypte, dus toespeling op Farao's macht: God sterker dan Farao)

(N.B. niet als Mozes vluchten voor de slang, maar die weerstaan; Ef 6:13; Jk 4:7; 1Pt 5:9)

De twee volgende tekenen

Tweede teken: de hand wordt melaats (niet slechts Farao's satanische macht, maar ook de eigen zondigheid erkennen, én de reiniging; vgl. Nm 12:10-15; 2Kn 5:20-27; 2Kr 26:16-21)

Derde teken: het rivierwater wordt bloed (de plaats van zegen wordt een plaats van dood & verderf)

(N.B. God heeft ook thans 2x gesproken: in Jesjoea en door de Heilige Geest; wie deze twee tekenen afwijst, moet het derde teken verwachten: oordeel)

Mozes' vierde excuus

4:10-12: 'ik kan niet praten' (Mozes is te veel met zijn eigen [in]capaciteiten bezig; te weinig met Góds mogelijkheden; vgl. 1Ko 2:1,4; 2Ko 10:10)

Gods antwoord:

- (a) 'Ik heb je "gebrekkige" mond/tong gemaakt' – en toch wil Ik juist jou gebruiken
- (b) 'Ik zal met je mond zijn en je helpen'

Mozes' vijfde excuus

Vs13-17: 'HERE, stuur een ander' (aperte onwil; nu niet meer Gods geduld, maar toorn)

Gods antwoord: 'Ik geef je je broer Aäron mee; hij zal je woordvoerder ("mond") zijn, jij zult hem tot "god" zijn; jíj moet de staf hanteren' (N.B. naderhand was het toch meestal Mozes die sprak – en Aäron diskwalificeerde zich als leider!)

(rabbijnse traditie: God pleitte 7 dagen met Mozes om de missie te aanvaarden!)

Mozes keert terug naar Egypte

Vs18: Mozes vraagt Jetro's toestemming

Vs19: toestemming van de Here zélf (in Midjan)

Vs20: staf voor het eerst 'staf Gods' genoemd
(Rietzee! water uit de rots! Amalek! Ex 14 + 17)

Vs21: de Here (in Egypte): aankondiging van de
verharding van Farao's hart [nadat deze zijn éígen
hart verhard heeft! 7:22v. enz.]

Israël Gods ‘zoon’

Drie zonen:

- (a) *Israël*: vs22 boodschap: ‘Israël is mijn eerstgeboren zoon’ (dus er zijn er meer!); ‘laat mijn zoon [Israël] gaan...’ (vgl. Hs 11:1; Ps 80)
- (b) *Farao’s oudste zoon*: vs23: ‘(...) anders kost het u úw zoon’ (Ex 12:29)
- (c) *Mozes’ jongste zoon*: vs25 (= Eliëzer, 18:2)

Besnijdenis van Mozes' zoon

Vs24 God probeert Mozes te doden (Ibn Ezra: ziekte)

(de dienst kan pas beginnen als het zondige vlees veroordeeld is; Rm 6; Ko 2+3)

(in eigen huis beginnen: 1Tm 3:4v.)

Vs25v. Zippora óf Mozes is nalatig geweest! >
'bloedbruidegom'

Zij is (van de schrik?) met haar zonen naar huis teruggekeerd (zie 18:2-4)

Joodse uitleg

Nachmanides: ‘zoon’ = pasgeboren Eliëzer! (N.B. vs 20: *zonen!*) had Mozes te veel haast gehad om zijn jongste te besnijden?

Ibn Ezra: ‘bloedbruidegom’ = kind (bloed van de besnijdenis; ‘bruidegom’: eretitel van de moeder voor haar baby)

Rasji: Mozes betaalde bijna met zijn eigen bloed door zijn nalatigheid

Vgl. contrast met Jesjoea, onze ‘bloedbruidegom’

Ontmoetingen

Vs27v. ontmoeting met Aäron (vgl. vs14), die zijn broer tegemoet komt (Sforno: uit respect, als leerling)

Vs29v. ontmoeting met de ‘oudsten’ (= leiders) van Israël (N.B. Aäron is hier de woordvoerder)

Vs30v. tekenen > geloof bij het volk (‘God gedenkt zijn volk’) > aanbidding als het volk Gods goedheid ziet

Ontmoeting met de Farao

5:1 de Here zegt: Laat mijn volk gaan om feest te vieren in de woestijn

Vs2: 1e weigering van Farao ('wie is JHWH helemaal!?' vgl. 9:14!)

Vs3: 'God is ons ontmoet!' > herhaling van het verzoek (3 dagen > Horeb); anders Gods straf voor *Israël!* (Rasji: uit respect voor Farao)

Vs5-13 Farao verzwaart de straf: zélf stro verzamelen voor het bakken van de tichelstenen

Protest van Israël

Vs15-18 (a) van Israëls (geslagen!) leiders tegenover Farao's opzieners: 'het werk is te zwaar'

Vs19-21 (b) van Israël tegenover Mozes & Aäron: 'de Here oordele u!'

Vs22v. (c) van Mozes naar de Here toe: 2x 'waarom?'
(want hij heeft Egypte én Israël tegen zich gekregen!)

Gods antwoord (24): 'Let op mijn daden [= de plagen] > Farao zal Israël laten gaan' (maar dat zal *Gods* werk zijn!)

Einde les 2